

**ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ПОНЯТЬ
КОРПОРАТИВНОГО ВКЛАДУ, УНІТАРНОГО ВКЛАДУ ТА ВКЛАДУ У
ПІДПРИЄМСТВО**

Автор: *Смітюх А.В., канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного та господарського права, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса*

Існування будь-якого підприємства, у тому числі господарського товариства, починається з того, що його засновники наділяють його певним майном, необхідним для діяльності такого підприємства. Це є аксіоматичним, банальним твердженням, утім майно, що вноситься учасником, не позначається у чинному законодавстві єдиним терміном, отже, за відсутності терміну такому майну не атрибутоване певне поняття, яке б супроводжувалося визначенням.

З цього питання у чинному законодавстві конкурують терміни «вклад» і «внесок».

У першій редакції Закону України «Про господареві товариства» вживалися як термін «вклад» (ст.ст.11, 12, 13, 16, 36, 50-54, 59, 67, 71, 75-76, 79, 80, 83), так і термін «внесок» (ст.ст.30, 51, 65, 71, 80). Переважне застосування терміну «вклад» вбачається не лише за кількісними показниками, але також і з того, що: а) термін «внесок» вживається лише у спеціальних положеннях щодо окремих видів господарських товариств, але не зустрічається у загальних положеннях; б) у Законі є ст.13 «Вклади учасників та засновників товариства», але подібна норма щодо внесків відсутня; в) терміни «внесок» і «вклад» застосовуються щодо кожного виду товариств, при цьому термін «внесок» вживається щодо кожного виду товариств лише один раз, тоді як термін «вклад» — декілька разів щодо кожного виду товариств.

Розглядаючи характер вживання терміну «внесок» у першій редакції Закону України «Про господарські товариства», можна побачити, що цей термін є повним синонімом терміну «вклад». Зокрема, у ч.2 ст.51 і ч.1 ст.80 йдеться про «вклади і додаткові внески» у ТОВ і командитних товариствах, тоді як п.«а» ч.1 ст.59 оперує вже категорією «додаткові вклади» у ТОВ, у ст.30 і ст.65 термін «внесок» з очевидністю має значення «вкладу» у розумінні ст.13 Закону. Утім, найбільш наочно синонімічність термінів «внесок» і «вклад» репрезентує ч.2 ст.71, згідно з якою «якщо при виході учасника з повного товариства це товариство зберігається, то учаснику виплачується вартість його *внеску* відповідно до балансу, складеного на день виходу. На вимогу учасника та за згодою товариства *вклад* може бути повернуто повністю або частково в натуральній формі».

Подібна термінологічна неохайність, недбалість законодавця дуже кидається в очі на наступному прикладі: Законом України від 14.03.95 р. №90/95-ВР статтю 13 «*Вклади* учасників та засновників товариства» Закону України «Про господарські товариства» було доповнено частиною 4, відповідно до якої «фінансовий стан засновників (крім фізичних осіб) ВАТ щодо їх спроможності здійснити відповідні *внески* до статутного фонду повинен був перевірятися аудитором (аудиторською фірмою)».

У всіх інших чисельних змінах і доповненнях, що вносилися до Закону України «Про господарські товариства», законодавець використовував термін «вклад».

Автори ГК України також не були послідовними у використанні термінів «внесок» і «вклад»: обидва терміни вживаються як синоніми за переваги терміну «вклад». Зокрема, термін «вклад» використовується у ст. 80 «Види господарських товариств», у тому числі у визначенні ТДВ (в аналогічному визначенні у ст.65 Закону України «Про господарські товариства» законодавець використовує термін «внесок»), у ст.82 «Установчі і документи господарського товариства», у ст.86 «Вклади учасників та

засновників господарського товариства», ст.87 «Статутний капітал та фонди господарського товариства» та ст.88 «Права і обов'язки учасників господарського товариств». Утім, у деяких нормах ГК України замість терміну «вклад» у тому ж значенні використовується термін «внесок», зокрема у ст.85 «Власність господарського товариства» законодавець зазначає, що господарське товариство є власником майна, переданого йому у власність засновниками і учасниками як внески (в аналогічній нормі ст.12 Закону України «Про господарські товариства» вживається термін «вклад»), у ч.3 самої ст. 86 «Вклади учасників та засновників господарського товариства» вживається термін «внески», що є калькою з розглянутого вище парадоксу ст.13 «Вклади учасників та засновників товариства» Закону України «Про господарські товариства». Також про внески засновників йдеться у ст.66 «Майно підприємства», яка встановлює загальні норми щодо всіх видів підприємств.

ЦК України містить низку норм щодо господарських товариств, які співпадають за змістом з положеннями як ГК України, так і Закону України «Про господарські товариства». У всіх цих нормах законодавець послідовно використовує термін «вклад» (ст.ст.115, 117, 120, 133-135, 137-140, 142, 144, 148, 151, 155 ЦК України), термін «внесок» щодо господарських товариств у ЦК України не вживається. Так само термін «вклад» використовується для позначення майна, що передається у спільну діяльність учасником простого товариства як виду договору про спільну діяльність у ст.ст. 1130, 1132-1133, 1137-1139 ЦК України.

Навпаки, у Законі України «Про акціонерні товариства» законодавець послідовно вживає термін «внесок» (ч.4 ст.10 «Установчі збори акціонерного товариства», ч.ч.3,4 ст.15 «Збільшення статутного капіталу») і взагалі не використовує термін «вклад». При цьому можна бачити, що у Законі України «Про акціонерні товариства» це поняття не перебуває у фокусі уваги, що є цілком природнім, оскільки цей Закон, на

відміну від ГК України, ЦК України та Закону України «Про господарське товариства» встановлює лише спеціальні норми щодо одного з видів господарських товариств.

Отже, можна бачити, що використовуючи синонімічні терміни! «вклад» і «внесок», законодавець надає перевагу терміну «вклад», практика вживання цих термінів для позначення майна, що надається учасником господарському товариству, явно не є рівнозначною, а вживання терміну «внесок» у тому самому значенні виглядає як відступлення від правила, як певна аномалія і результат недбалості законодавця.

Таким чином, на нашу думку, слід встановити термінологічну єдність у цих відносинах на основі системного застосування саме терміну «вклад».

Утім, слід зазначити, що відповідне поняття на основі терміну «вклад» формулюється законодавцем як:

- «вклад» (без жодних додаткових позначень) — у ст.ст.115, 117, 120, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 142, 144, 151, 155 ЦК України, ст.ст.81,82, 86-88 ГК України, ст.ст. 10, 12, 13, 16, 36, 50-52, 54, 59, 67, 71, 76, 78-80, 83 Закону України «Про господарські товариства» (також сліді зазначити, що статті, безпосередньо присвячені законодавцем цій проблематиці, мають назву «Вклади учасників та засновників товариства» - ст.13 Закону України «Про господарські товариства», ст.86 ГК України);

- «вклад до статутного (складеного) капіталу» — ст.115 ЦК України, ст.ст.12, 13 Закону України «Про господарські товариства», «вклад до складеного капіталу» — ст.137 ЦК України, «вклад до статутного вкладу, - ст.ст.144,148 ЦК України;

- «вклад у майні товариства» — ст.75 Закону України «Про господарські товариства» (щодо командитних товариств).

На нашу думку, використання поняття «вклад до статутного (складеного) капіталу» не є коректним, оскільки з необхідністю призводить до

кола у визначенні з поняттям «статутний (складений) капітал»: просто кажучи — вклад до статутного (складеного) капіталу — це майно, яке передається до статутного (складеного) капіталу, а статутний (складений) капітал - це вартість майна, переданого учасниками як вклад до статутного (складеного капіталу).

З іншого боку, вживання термінологічної конструкції «вклад у майні товариства» призводитиме до масового виникнення тавтологічних висловів на кшталт «обмеження щодо *майна*, що може вноситися учасниками як вклад у *майні* товариства».

Можна бачити, що найчастіше законодавець вживає абстрактне «вклад», утім, на нашу думку, відповідне поняття має бути визначене, а це означає, що воно повинно бути унікальним, тобто відрізнятися від інших понять, що їх визначає законодавство. Термін «вклад» у правовій системі України означає не лише майно, яке учасник передає у власність господарського товариства, але й кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору (ст.2 Закону України «Про банки і банківську діяльність», п.3 ч.1 ст.2 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»). У банківському праві України поняття «вклад» є синонімом поняття «депозит» і означає явище, цілком відмінне від вкладу в корпоративному праві. У ст.ст.1058-1065 ЦК України законодавець вживає термін «банківський вклад».

На нашу думку, оптимальне розв'язання проблеми позначення вкладу у корпоративному праві України полягає у впровадженні родового терміну «вклад у підприємство», який повинен використовуватися щодо підприємств будь-яких видів з наступним поділом «вкладів у

підприємства» на «корпоративні вклади» (у корпоративних підприємствах, яким учасники передають вклади у власність) та «унітарні вклади» (в унітарних підприємствах, яким учасники передають вклади на правових засадах, відмінних від права власності).

Таким чином, можна підсумувати, що:

1. Вклад у підприємство — це належне особі на праві власності майно, яке передається підприємству з метою набуття особою статусу учасника такого підприємства та участі у такому підприємстві.
2. Корпоративний вклад передається особою корпоративному підприємству у власність.
3. Унітарний вклад передається особою унітарному підприємству у господарське відання або оперативне управління.

Будучи сформульованими та законодавчо визначеними, ці поняття можуть стати вихідними точками, навколо яких будуть угруповані вже існуючі норми законодавства з питань передачі майна учасниками підприємствам, зокрема про обмеження щодо майна, що може вноситися учасниками як вклад у підприємство, про його оцінку та, власне, порядок внесення, що дозволить сформувати, нарешті, повноцінні правові інститути корпоративного та унітарного вкладів, об'єднаних у родовому правовому інституті вкладу у підприємство.